

KECZER GABRIELLA*

A FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK SZEREPVÁLLALÁSA A RÉGIÓ- ÉS VÁROSFEJLŐDÉSBN

ENGAGEMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN REGIONAL AND CITY DEVELOPMENT

ABSTRACT

The role of higher education institutions in the development of their regions is inevitable. The so called 3rd role of the universities, that is getting more and more important besides education and research is thoroughly dealt with in literature. The OECD launched a projekt called „Higher Education in Regional and City Development” in 2005, to analyse how the higher education system impacts upon regional and local development. The reviews cover areas with a population of 1-5 million. The reviews investigated the contribution of higher education institutions’ research to regional innovation, the role of teaching and learning in the development of human capital and skills within regions, the contribution of higher education institutions to social, cultural and environmental development for regions and the role of higher education institutions in building regional capacity to act in an increasingly competitive global economy. Until 2010 28 regions have been reviewed. I present the main conclusions of the project, as well as some good practice examples.

1. Bevezetés

Az egyetemek szerepe a régiók fejlődésében vitathatatlan, az egyetemek úgynevezett harmadik, (az oktatás és a kutatás mellett egyre hangsúlyosabbá váló) regionális szerepét rendkívül gazdag szakirodalom tárgyalja. A regionális gazdaságtan keretein belül lefolytatott vizsgálódások, és ennek megfelelően a szakirodalom elsősorban az egyetemi kutatások gazdasági hatásaira koncentrálnak; ez kétségtelenül az egyik kulcskérdés akár az egyetem szerepe, akár a regionális fejlődés szempontjából. (A vonatkozó szakirodalom áttekintésére lásd például Varga 2004.)¹

Az egyetemek regionális szerepe azonban nem korlátozódik a kutatásra és annak gazdasági hatásaira, sőt, bizonyos intézmény- és régiótípusok esetében ez a szerepkör nem is domináns. Gál és Ptacek kutatása,² melyben magyar és cseh régiókat vizsgáltak, alátámasztja azt a hipotézist, hogy a kevésbé fejlett közép-kelet-európai régiók nem nagyvárosi, közepes (non-metropolitan mid-range) egyetemeinél a tudástranszfer kevésbé jelentős, mint a fejlett nyugat-európai régiók és egyetemeik esetében, ezért a K+F hatását ezen régiók gazdasági fejlődésére és növekedésére nem szabad túlbecsülni. A kutatás azt is megerősíti, hogy az egyetemek regionális szerepvállalásnak a fentiek miatt is ki kell terjednie a társadalmi és közösségi aktivitásra, a régió képzési igényeinek kielégítésére, a társadalmi kirekesztés elleni fellépésre, a kultúráközvetítésre.

Az egyetemek kutatási tevékenysége mellett oktatási tevékenységük, közéleti (social) aktivitásaik is értelmezhetők és értékelhetők a regionalitás szempontjából, és az egyetemek hármass szerepe nemcsak a régió gazdasági fejlődésére, hanem társadalmi, kulturális, környezeti, politikai stb. fejlődésére is hatást gyakorol.

* Fősikolai docens, SZTE JGYPK Felnőttképzési Intézet.

2. „A felsőoktatás szerepe a regionális és városfejlesztésben” projekt

Az OECD 2005-ben indított, „A felsőoktatás szerepe a regionális és városfejlesztésben” című projektje³ a fentiekkel összhangban az egyetemek tevékenységét és azok hatásait több szempontú megközelítésben vizsgálja. A felmérés 4 kérdésköre a következő:

1. A felsőoktatási intézmények kutatási tevékenységének hozzájárulása a regionális innovációhoz
2. Az oktatás és tanulás hozzájárulása az emberi tőke és képességek bővüléséhez a régióban
3. A felsőoktatási intézmények hozzájárulása a régió társadalmi, kulturális és környezeti fejlődéséhez
4. A felsőoktatási intézmények szerepvállalása a regionális kapacitás bővítésében

Az első kérdéskörben azt vizsgálják, hogy a felsőoktatási intézmények milyen mértékben reagálnak kutatási tevékenységükkel a régió igényeire, milyen a kapcsolat a régió vállalkozásai és az egyetemek között a kutatást illetően. Van-e az egyetemek kutatási stratégiájának regionális dimenziója? Milyen lépések történnek a régió, és főleg a kisvállalkozások technológiai és innovációs szükségleteinek kielégítésére? Hogyan ösztönzik és jutalmaznak a regionális megalapozottságú kutatásokat? Az egyetemek mit tesznek az ipar és a kutatók közötti tudásáramlás érdekében? A politika és a finanszírozás ösztönzi-e az ipar és az egyetemek közös kutatásait és a kutatószemélyzet cseréjét? Milyen tudás-kiaknázást és -cserét segítő kapcsolódási pontok vannak az egyetemek és a vállalkozások között? Milyen mechanizmusai alakultak ki az egyetemek szellemi termékeinek értékesítésére és az egyetemek és a helyi szereplők közötti technológiatranszfer elősegítésére (kutatási szerződések, kutatási kooperáció, tanácsadás, spin-off-ok, inkubátorok, technológiai parkok, klaszterek, oktatói mobilitás) Milyen egyetemen belüli, regionális és nemzeti intézkedések ösztönzik ezt?

A második kérdéskörben azt vizsgálják, hogy az egyetemek oktatási tevékenysége hogyan kapcsolódik a régióhoz. Van-e a képzési programoknak lokális megalapozottsága? Hogyan veszik figyelembe az egyetemek a regionális sajátosságokat a graduális és posztgraduális képzésben (regionális képzési igények felmérése, ezeket szolgáló kurzusok, kreatív megoldások a helyi problémákra az oktatás keretében, gazdasági szereplők bevonása a képzési döntésekbe)? Hogyan integrálódnak a hallgatók a régióba (önkéntes tevékenységek és ezek monitoringja)? Milyen az egyetemek regionális beiskolázási politikája és mit tesznek ennek elősegítésére? Segíti-e az egyetem a végzetek régióban történő elhelyezkedését? Milyen átjárási utak vannak az egyetemek és a helyi vállalkozások (elsősorban KKV-k) között? Hogyan támogatják a hallgatók vállalkozóvá válását? Milyen szerepet vállalnak az egyetemek a lifelong learningben? Milyen mechanizmusok vannak a felsőoktatásban hagyományosan alulreprezentált társadalmi csoportok (etnikai kisebbségek, felnőtt tanulók, fogyatékkal élők) bevonására és a nemek egyenlőségének biztosítására? Milyen flexibilis oktatási formák vannak (szatelit campus, online kurzus, kihelyezett képzés) annak érdekében, hogy szélesebb társadalmi rétegek kapcsolódhassanak az oktatásba?

A harmadik kérdéskörben azt vizsgálják, hogy milyen mértékben járulnak hozzá az egyetemek a társadalmi, kulturális és környezeti fejlődéshez a régióban. Rendelkezésre bocsátják-e az egyetemek a létesítményeiket, szakértelmüket, kutatási és oktatási programjaikat az egészségügy, a jóléti rendszer, a kultúra, a vallás és a kisebbségek támogatására? Hogyan vesz részt az egyetem ezekben a szolgáltatásokban? Hogyan támogatja az egyetem a sportot nem csak a saját polgárai, hanem a közösség tekintetében is? Mennyire teszi hozzáférhetővé az egyetem a kulturális infrastruktúráját és programjait a helyi közösség számára? Van-e közös marketing tevékenysége a helyi közösségnek és az egyetemeknek? Az

egyetemi campusok jó példákkal szolgálnak-e a fenntarthatóság terén? Vannak-e a regionális szereplőkkel közös kezdeményezések a környezetvédelem terén?

A negyedik kérdéskörben azt vizsgálják, mit tesznek az egyetemek és a regionális szereplők a regionális kapacitás bővítése érdekében. Milyen formális és informális mechanizmusokon keresztül azonosítják a régió igényeit? Készült-e audit a régió tudás-erőforrásairól (szakértelem, kutatóhelyek)? Hogyan dokumentálják, értékelik az egyetemek regionális szerepvállalását, gyűjtik-e és nyilvánosságra hozzák-e a jó gyakorlatokat? Hogyan koordinálják az az egyetemek regionális szerepvállalását? Milyen mechanizmusok ösztönzik a párbeszédet az egyetemek és a regionális szereplők között? Milyen mértékben használják az egyetemek erőforrásait a városi és regionális stratégiák készítésében és megvalósításában? Az egyetemek szakemberei benne vannak-e a különböző helyi és regionális testületekben? A külső testületek milyen szerepet játszanak a belső egyetemi döntéshozatalban? Vannak-e közös marketing akciók a tehetség és a tőke régióba vonzására? Ösztönzik-e az egyetemek a helyi termékek és szolgáltatások fogyasztását a polgáraik körében? Megvalósítanak-e az egyetemek stratégiai, szervezeti, menedzsment vagy akadémiai változtatásokat a regionális szerepvállalásuk erősítése érdekében? Az egyetemek auditálják-e hatásukat és kapcsolódásukat a régióra/hoz? Tartalmazza-e az egyetem stratégiai terve kiemelt célként a regionális közösséggel való kapcsolatokat? Létsültek-e az egyetemeken belül új pozíciók/egységek helyi/regionális hatáskörrel? A regionális dimenzió hogyan testesül meg az egyetemi HR politikában (vannak-e képzések, van-e kompenzáció a regionális szerepvállalásért)? Hogyan generálnak új forrásokat a regionális szerepvállalásra, ki finanszírozza ezt a szerepet? Vannak-e szervezeti kulturális akadályai a nagyobb regionális szerepvállalásnak, mit tesznek ezek leküzdésére?

Az OECD felmérés minden esetben két lépésben zajlik, először az egyetemek és a regionális szereplők önértékelést készítenek a fenti kérdések alapján, majd az OECD szakemberei is elvégzik az értékelést és javaslatokat fogalmaznak meg a vizsgált egyetemek és régiók számára. A felmérések kérdései és struktúrája azonos az egyes régiók összehasonlíthatósága érdekében. A projekt első fázisa 2005–2007 között zajlott, ebben 14 régió vett részt 13 országból. A második kör 2008–2010 között zajlott, ebben 14 régió vett részt 12 országból. A harmadik kört 2010-ben hirdették meg, 2012-ig tart, eddig 5 régió jelentkezett 5 országból.

3. A regionális szerepvállalás előnyei

Az OECD projekt első fázisában résztvevő egyetemek és régiók egyértelműen előnyösnek látják a felsőoktatás regionális szerepvállalását.

Az egyetemek az intenzív regionális szerepvállalás következő előnyeiről számoltak be a felmérés során.

- Eredményesebb beiskolázási tevékenységet tudnak folytatni a régióban.
- A kutatás és az oktatás terén több helyi együttműködési lehetőségük adódik, és ezek révén saját bevételekhez jutnak.
- Ugyancsak saját bevételhez juttatják őket a helyi vállalkozásoknak nyújtott szolgáltatásokból (szakértői tevékenység, továbbképzés).
- Érzékelhetően megnőtt a társadalmi támogatottságuk és társadalmi tőkájük, ami különösen azokban az országokban fontos, ahol a felsőoktatási döntések egy része regionális szinten születik.
- Az erőforrás-megosztás hatékony megoldásokat tesz lehetővé az infrastruktúra és a tudásmunkások vonatkozásában is.

A városok és a régiók a következőkben látják az egyetemek intenzív jelenlétének előnyeit.

- Az egyetem jelenlétével adó- és egyéb bevételekhez jutnak.
- A régió vonzóbb a globális tőke számára.
- Új vállalkozások jönnek létre, melyeket egyetemi polgárok és az egyetemen végzetek indítanak.
- Az egyetemen felhalmozott szakértelem a régió vállalkozásai, szervezetei számára rendelkezésre áll.
- Gyarapodik a régió humán tőkéje egyrészt az egyetemen végzetek letelepedése, másrészt az egyetem biztosította folyamatos szakmai továbbképzések révén.⁴

4. Az együttműködések jellemzői, akadályai

A felmérés első fázisának tapasztalatai azt mutatják, hogy az egyetemek és a regionális szereplők érdemi együttműködései a kezdeti stádiumban vannak. Ezek általában alulról induló kezdeményezések, amelyek a kormányzattól igen csekély támogatást kapnak. A legtöbbjük kisebb, rövidtávú projekt, melyet egy-egy személy elkötelezettsége visz előre. Az egyetemek és a vállalkozások között egyértelműen tapasztalható egyfajta szakadék: a tudósok nem lelkesednek azért, hogy „földi” problémákon dolgozzanak, illetve nem képesek határidőre és adott pénzügyi kereteken belül megoldással szolgálni az ipar számára, a vállalkozásoknak pedig nincs elegendő információjuk ahhoz, hogy az egyetemen belül megtalálják a megfelelő szakértelmet a problémájuk megoldásához.

Az együttműködésnek felsőoktatáson kívüli és azon belüli akadályai is vannak. A felsőoktatáson kívüli akadályok közül a legjelentősebb a közpolitikák irányultsága, a regionális szerepvállalás finanszírozásának és ösztönzésének hiánya, valamint az, hogy sok régióban a helyi szereplők nem rendelkeznek megfelelő kapacitással a felsőoktatással való együttműködésre.

A felsőoktatáson belüli gátló tényezők a következők.

- Az egyetemek regionális szerepvállalása attól függ, hogy az egyetem hogyan határozza meg a saját küldetését, és milyen az adott intézmény vezetése. Utóbbi sok esetben nem elősegíti, hanem gátolja a regionális szerepvállalást.
- A hagyományos akadémiai értékrend nem tulajdonít jelentőséget a helyi és regionális szerepvállalásnak.
- Az egyetemek belső struktúrája nem biztosít kellő ösztönzést és erőforrásokat a regionális szerepvállaláshoz.
- A felsőoktatási rendszerek nemzeti szabályozása csökkenti az egyetemek kapacitását a regionális szerepvállalásra. A bürokratikus rendszerekben az egyetemek autonómiája és flexibilitása kicsi, a monolitikus országokban a felsőoktatás-politikának nincs regionális dimenziója. De még azokban az országokban is, ahol a regionális szerepvállalást az egyetemek feladatának tekintik, csak „harmadik” szerepként jelenik meg, nem pedig az egyetemek alapfunkciójának – oktatás, kutatás – részeként.
- Az egyetemek regionális szerepvállalását számos finanszírozási természetű akadály gátolja. A felsőoktatás finanszírozási rendszere a legtöbb országban nem támogatja a regionális szerepvállalást. Az egyetemek a legtöbb helyen költségcsökkentési nyomás alatt működnek, ez pedig szintén nem kedvez a regionális szerepvállalásnak. A kutatás finanszírozása földrajzilag semleges, vagy kritikus tömeg kialakítását célozza, kiválósági alapon történik. Ez ahhoz vezet, hogy a kutatás a fejlettebb régiókba koncentrálódik, nem pedig a helyi igények szerint szerveződik. Az oktatási tevékenység finanszírozása sem irányul kellőképpen az elmaradott régiók humántőke-bővítésére, ennek a szerepnek a finanszírozása nem szisztematikus.⁵

5. Az egyetemek regionális szerepvállalásában tapasztalt előrelépések és jó gyakorlatok

5.1. Az egyetemi kutatások regionális fejlődésre gyakorolt hatása terén tapasztalt előrelépések és jó gyakorlatok

Több országban is tapasztalható, hogy a kormányzat regionális innovációs központokat hozott létre és tart fenn.

Jó gyakorlat: az Egyesült Királyságban a regionális innovációs intézményrendszer teljes struktúrája kiépült.⁶

- Létrejöttek a Regionális Fejlesztési Ügynökségek, amelyek a regionális gazdaságfejlesztési stratégiákért felelősek. Ezek részét képezi a regionális innovációs stratégia is.
- Létrejöttek a Regionális Technológiai Központok, melyek feladata a technológiatranszfer elősegítése, de a kormány által csak három évig finanszírozott központok sok helyen később megszűntek. Sikerebbnek bizonyultak a Tudástranszfer Partneriségek, amelyek az 1970-es évek óta eredményesen működnek. A Tudástranszfer Partnerség keretében az egyetemek és a vállalkozások többéves közös fejlesztési projektet indítanak, melyekben két évig friss diplomásokat alkalmaznak.
- Az 1998-as „Tudásalapú társadalom építése” című országos koncepció keretében 12 Tudományos Vállalkozási Központot hoztak létre és finanszíroznak részben központi büdzséből. Ennek keretében természettudományos és műszaki szakos hallgatók és oktatók olyan vállalkozásait támogatják, amelyek az egyetem szellemi termékeit viszik piacra.
- 2001-ben központi kezdeményezésre létrejöttek az Egyetemi Innovációs Központok, melyek egyértelműen regionális igényeket elégítenek ki, a felsőoktatás és az ipar együttműködésén alapulnak, olyan stratégiai üzletágakra koncentrálnak, amelyek a régió szempontjából kiemelkedő jelentőségűek.
- Létrejöttek az Új Technológiai Intézetek, melyek feladata a továbbképzések biztosítása a régiókban.

Öröndetes, hogy több régióban az egyetemek egyre intenzívebben együttműködnek egymással annak érdekében, hogy javítsák és diverzifikálják szolgáltatás-kínálatukat a helyi és regionális vállalkozások felé.

Jó gyakorlat: Az Øresund svéd-dán határregió egyeteme 14 felsőoktatási intézmény konzorciumaként jött létre.⁷ A svéd és dán intézményeket tömörítő Øresund Egyetem 150 ezer hallgatót és 12 ezer kutatót egyesít, és Európa egyik legsikeresebb felsőoktatási együttműködésének bizonyult. Az együttműködés kiterjed:

- az oktatásra, az együttműködés a hallgatócserétől a közös mester képzésekig terjed,
- a kurzusokra és a létesítményekre, a hallgatók a 14 intézmény bármelyikében vehetnek fel kurzusokat, és bármely egyetem bármely létesítményét használhatják a hallgatók, az oktatók és a kutatók egyaránt,
- a marketingre, a honlapok és nyomtatott kiadványok mind a 14 intézményt együttesen népszerűsítik,
- a kutatásra, az intézmények a lehető legszéleskörűbb együttműködésre törekednek a kutatási programokban.

Általános tapasztalat, hogy a KKV-k számára nem könnyű kapcsolatba lépni és együttműködni a nagy egyetemekkel, nehezen átlátható számukra a felsőoktatási rendszer, gyakran nem tudják, kiné és hogyan címezzék a megkereséseiket akár közös kutatásra, akár szaktanácsadásra vonatkozóan. Ezért komoly előrelépés, hogy több helyen ún. hozzáférési pontokat alakítottak ki.

Jó gyakorlat: Az Észak-Kelet-angliai régióban Tudásházat hoztak létre, amely közös belépési pontot jelent öt egyetemhez.⁸ A Tudásház egy központi számítógépes csomópont

a Regionális Technológiai Központban. Az ide érkező vállalkozói megkereséseket a Központ elküldi az öt egyetem illetékeséhez, egy erre a feladatra kijelölt koordinátorhoz. A koordinátorok feltérképezik az egyetemen belüli lehetőségeket, és javaslatot küldenek a vállalkozásoknak arra vonatkozóan, hogy kik lehetnek a megfelelő konzultánsok az adott témában. A konzultánsok találkoznak a vállalkozások vezetőivel, akik kiválasztják a számukra legmegfelelőbbnek tűnő partnert az együttműködésre.

Az egyetemek komoly szerepet játszanak abban, hogy külföldi működőtőkét vonzzanak a régiójukba, a transznacionális vállalatokkal való együttműködésük pedig hozzájárul a vállalatok hosszú távú letelepedéséhez és a telephely folyamatos fejlesztéséhez.

Jó gyakorlat: A Sunderland Egyetem közreműködésével a Nissan észak-kelet-angliai autógyára Európa egyik leghatékonyabb üzeme lett.⁹ A Manufacturing and Management Kiválósági Központot a Sunderland Egyetemen hozták létre azzal a céllal, hogy kutatást és tanácsadást folytasson és szolgáltatson az üzleti elemzés, termékfejlesztés, termelés-logisztika, teljesítményértékelés, ellátási lánc menedzsment területén. A régióba betelepült vállalatok (pl. Nissan, Electrolux, Black and Decker) is támogatják. A Nissannal szoros együttműködésben hozták létre a Központ bázisán a végzett hallgatók megtartására irányuló GRASP (Graduate Retention in the Automotive sector) kezdeményezést.

5.2. Az egyetemi oktatásnak a régió humántőke gyarapodásához való hozzájárulása terén tapasztalt előrelépések és jó gyakorlatok

Számos régióban indítanak az egyetemen konkrét munkahelyi szükségletekből kiinduló, személyre szabott képzési programokat. Ez jelentősen hozzájárul a régió tudáskeresletének és tudáskínálatának összhangjához, valamint az egyetemek és helyi vállalkozások közötti szorosabb kapcsolatokhoz.

Jó gyakorlat: A dán Aalborg Egyetem 1974 óta alkalmazza a Problem Based Learning Programot. Ennek keretében a hallgatók az üzleti szférától érkező konkrét problémákat oldanak meg team-munkában.¹⁰ A módszer segítségével a vállalkozások szakértelemhez, a hallgatók pedig ipari-üzleti tapasztalatokhoz és kapcsolatrendszerhez jutnak.

5.3. A felsőoktatási intézményeknek a régió társadalmi, kulturális és környezeti fejlődéséhez való hozzájárulása terén tapasztalt előrelépések és jó gyakorlatok

A felmérés tapasztalatai szerint az egyetemek egyre aktívabb szerepet vállalnak a helyi társadalmi problémák megoldásában, és ennek érdekében szorosan együttműködnek más helyi szereplőkkel.

Jó gyakorlat: A finn Jyväskylä Főiskola hosszú ideje munka nélkül levők munkába állításán dolgozik együtt a helyi szereplőkkel.¹¹ A program címe „WIRE-projekt a társadalmi inklúzióért”. A tíz éve indult kezdeményezés a régió tartósan munka nélkül lévő embereinek nyújt különféle, az újbóli munkába állást segítő szolgáltatásokat. A modellt a Jyväskylä Polytechnic, a Regionális Fejlesztési Szervezet és a Regionális Munkaügyi Szervezet közösen dolgozta ki, hogy lépésről lépésre visszavezesse a tartós munkanélkülieket a munka világába fizikai és társadalmi rehabilitáció segítségével. 2000 és 2004 között 800 embernek segítettek eredményesen. A programban részt vesznek az önkormányzatok és a helyi vállalatok is. A főiskola az egészségügyi és jóléti szolgáltatásokban vállal szerepet.

6. Konklúziók

Az egyetemek szerepe a régiófejlődésben sokrétű. Az egyik, és sokhelyütt a legfontosabb szerep az egyetemek kutatási tevékenységéhez és annak lokális gazdasági hatásaihoz kapcsolódik. Az OECD 2005-ben indított, és 2010-ig 28 régiót elemző felmérésének első kérdésköre ennek megfelelően azt vizsgálták, hogy mennyire reagálnak az egyetemek a regionális kutatási igényekre, milyen szoros a kapcsolat e tekintetben a felsőoktatási intézmények és a helyi vállalkozások között. A felmérés megállapította, hogy a regionális innovációs intézményrendszer kiépülése, az egyes régiók felsőoktatási intézményeinek együttműködése, a KKV-k és egyetemek kapcsolódását segítő innovatív megoldások terén figyelhető meg a legtöbb előrelépés, és sok helyütt az egyetemek jelentős szerepet játszanak a működőtőke régióba vonzására és megtartására. A továbblépést akadályozó tényezők közül a legjellemzőbb a kutatás finanszírozása: a nemzeti kutatás-finanszírozási rendszerek egyáltalán nem ösztönzik a regionális megalapozottságú tudományos és innovációs tevékenységet.

Az egyetemek regionális szerepvállalása a kutatás mellett az oktatási tevékenységben is meg kell jelenjen. A nemzetgazdaság munkaerő-igényének figyelembe vétele mellett az egyetemek feladata a regionális tudás-igény kielégítése is, ennek meg kell jelennie az egyetemek graduális és posztgraduális képzési kínálatában, a regionális szereplőket be kell vonni az egyetemek képzési kínálatának, a képzések tartalmának kialakításába.

A felsőoktatás feladata a szakemberképzés, a cél az, hogy a jól felkészített, diplomás munkavállalók a munkaerőpiaci keresletnek megfelelő kínálatot nyújtsanak. Ennek kínálatnak kell kielégítenie a mindenkori keresletet, mégpedig befogadóképességben és szerkezetében egyaránt. Egy stabil piacgazdaság számára fontos a kiegyensúlyozott munkaerőpiac, melynek egyik alapeleme, hogy a felsőoktatás kibocsátása és a munkaerőpiaci felvételképesége egyensúlyban legyen. Olyan szervezeti eljárásokra van szükség, amely lehetővé teszi, a közvetlen kapcsolat kialakítását a felsőoktatás és a munkaerőpiac szereplői között.¹² Szükséges a felsőoktatás és a foglalkoztatók kapcsolatának fejlesztése, ezen a vállalatok és a képzők közötti együttműködés fejlesztése.¹³

Az OECD felmérésből kiderül, hogy az egyetemek képzési tevékenysége egyre inkább igyekszik figyelembe venni a lokális képzési igényeket. Számos régióban indítanak az egyetemen konkrét munkahelyi szükségletekből kiinduló, személyre szabott képzési programokat. Egyértelmű a törekvés a végzettek régióban tartására, helyi vállalkozóvá válásuk elősegítésére. A továbblépés akadálya, hogy a nemzeti finanszírozás nem támogatja szisztematikusan az elmaradott régiók humántőke-gyarápítását.

Az egyetemek regionális szerepvállalásának harmadik területe a társadalmi, kulturális és környezeti fejlődéshez való hozzájárulás. Az OECD felmérés megállapította, hogy az egyetemek egyre inkább közreműködnek a helyi társadalmi problémák megoldásában, és a legtöbb helyen a közösség rendelkezésére bocsátják szakértelmüket és infrastruktúrájukat. A továbblépéshez azonban szükség lenne a regionális szerepvállalás intézményen kívüli és belüli támogatására, ösztönzésére.

Általánosan elmondható, hogy az egyetemek regionális szerepvállalása erősen függ az intézményi vezetésről és vállalkozó kedvtől. Az egyedi jó gyakorlatok úgy fejlődhetnek tovább rendszerré, ha

- alkalmazzák a modern menedzsment módszereket a HRM-ben, a pénzügyi menedzsmentben, kihasználva az ICT nyújtotta lehetőségeket,
- átlélik a tudományterületi határokat,
- összekapcsolják az oktatást, a kutatást és a regionális szerepvállalást,
- a szervezeti struktúrába beépítik a külső kapcsolódási pontokat és transzfer egységeket,

- az egyetemi irányításba bevonják a helyi szereplőket, az egyetem szakemberei pedig szerepet vállalnak a regionális testületekben,
- ösztönzik és elismerik a regionális szerepvállalást az intézményen kívül és belül,
- az eseti pénzügyi források mellett a regionális szerepvállalás támogatása a hosszú távú alapfinanszírozásban is megjelenik.¹⁴

7. Összegzés

Az OECD felmérés előnye, hogy az egyetemek regionális szerepét nem szűkíti le a regionális gazdasági kutatások által középpontba állított K+F+I és tudástranszfer gazdasági hatásaira, hanem kiterjeszti az oktatás regionális dimenzióinak vizsgálatára, valamint az egyetemek tevékenységének hatására a régió társadalmi, kulturális és környezeti fejlődésére. Ez a több szempontú megközelítés azért is lényeges számunkra, mert a fejletlenebb közép-kelet-európai régiók esetében az egyetemi K+F+I és tudástranszfer – részben az egyetemnél, részben a régiókban keresendő okok miatt – kevésbé jelentős, mint a fejlett nyugat-európai térségekben. Ebből adódóan az egyetemek oktatási, közösségi, kulturális aktivitásának hatása a régiók fejlődésére ezekben az esetekben felértékelődik.

Az egyes régiók által készített önértékelések számos jó gyakorlatot tartalmaznak, melyek a hazai egyetemek számára is követhető példákul szolgálnak.

A felmérésből megállapítható, hogy azokban az országokban erőtlenebb az egyetemek regionális szerepvállalása, ahol nemzeti szintű, kormányzati kezdeményezések ösztönzik és támogatják ezeket az aktivitásokat (ilyen például az Egyesült Királyság vagy Hollandia). Különösen fontos lenne ez azokban az országokban, így nálunk is, ahol kontinentális európai egyetemirányítási rendszer van, melyben – ellentétben az angolszász országok board-rendszeren alapuló egyetemi kormányzásával – a külső szereplők sokkal kevésbé vesznek részt az egyetem irányításában és életében.

Leszögezhető az is, hogy a hagyományos akadémiai értékrenddel és a jelenlegi finanszírozási rendszerrel a regionális igényeket kielégítő kutatás és oktatás a felmérésben részt vett országok többségében nehezen összeegyeztethető, a lokális szerepvállalás egyrészt az egyetemek vezetésének szemléletén, másrészt az egyes kezdeményezéseket elindító és életben tartó egyének kreativitásán és elkötelezettségén múlik. Az egyetemek szerepe a régiók fejlődésében tehát, bár jelentőségét egyre több helyen felismerik, a mai napig „a harmadik” szerep maradt.

JEGYZETEK

1. Varga Attila (2004): Az egyetemi kutatások regionális gazdasági hatásai a nemzetközi szakirodalom tükrében. In: Közgazdasági Szemle, LI. évf., 2004. március (259–275. o.)
2. Zoltán Gál, Pavel Ptaček (2011): The Role of Mid-Range Universities in Knowledge Transfer in Non-Metropolitan Regions in Central Eastern Europe, *European Planning Studies*, 19:9, 1669–1690.
3. Higher education in regional and city development. www.oecd.org/edu/imhe/regionaldevelopment
4. OECD (2007): Globally Competitive, locally engaged. Executive summary – Higher Education and regions. ISBN 978-92-64-03414-3
5. OECD (2007): Globally Competitive, locally engaged. Executive summary – Higher Education and regions. ISBN 978-92-64-03414-3
6. North East Regional Report-Final 28.10.05.
7. Öresund Region self report, Final version presented to the OECD evaluation team November 2005.

8. North East Regional Report - Final 28.10.05.
9. North East Regional Report - Final 28.10.05.
10. Aalborg University: www.en.aau.dk/About+Aalborg+University/The+Aalborg+model+for+problem+based+learning és Søren Kerndrup: Aalborg University Subreport 2005.
11. Self-evaluation report of the Jyväskylä region in Finland.
12. Csehné Papp Imola (2009): A felsőoktatás munkaerőpiaci kimenete. In: Speciális kérdések és nézőpontok a felsőoktatásban, (szerk: Karlovitz J. T.), Neveléstudományi Egyesület, Budapest, pp. 91–96. ISBN: 978-963-88422-2-0
13. Csehné Papp Imola (2010): Egyetemi és főiskolai hallgatók pályaelképzeléseinek összehasonlító vizsgálata, In: Felnőttek pályaeorientációja, élethosszig tartó tanulása (szerk. Karlovitz J. T., Torgyik J. E.) Budapest: Neveléstudományi Egyesület, 2010. pp. 23-30. ISBN: 978-963-89392-0-3
14. OECD (2007): Globally Competitive, locally engaged. Executive summary – Higher Education and regions. ISBN 978-92-64-03414-3

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Csehné Papp Imola (2009): A felsőoktatás munkaerőpiaci kimenete. In: Speciális kérdések és nézőpontok a felsőoktatásban (szerk: Karlovitz J. T.), Neveléstudományi Egyesület, Budapest, pp. 91-96. ISBN: 978-963-88422-2-0
- Csehné Papp Imola (2010): Egyetemi és főiskolai hallgatók pályaelképzeléseinek összehasonlító vizsgálata, In: Felnőttek pályaeorientációja, élethosszig tartó tanulása (szerk. Karlovitz J. T., Torgyik J. E.) Budapest: Neveléstudományi Egyesület, 2010. pp. 23-30. ISBN: 978-963-89392-0-3
- Gál, Zoltán, Ptaček, Pavel (2011): The Role of Mid-Range Universities in Knowledge Transfer in Non-Metropolitan Regions in Central Eastern Europe, *European Planning Studies*, 19:9, 1669–1690.
- Varga Attila (2004): Az egyetemi kutatások regionális gazdasági hatásai a nemzetközi szakirodalom tükrében. In: *Közgazdasági Szemle*, LI. évf., 2004. március (259–275. o.)
- Aalborg University (2011): www.en.aau.dk/About+Aalborg+University/The+Aalborg+model+for+problem+based+learning és Søren Kerndrup: Aalborg University Subreport 2005.
- North-East England Region (2005): Regional Report - Final 28.10.05.
- OECD (2007): Globally Competitive, locally engaged. Executive summary – Higher Education and regions. ISBN 978-92-64-03414-3
- Öresund Region (2005): Self report, Final version presented to the OECD evaluation team November 2005.
- Jyväskylä Region (2005): Self-evaluation report of the Jyväskylä region in Finland.